

Preken over de komende God

Tekst: Heleen Sytsma-van Loo, neerlandicus en eindredacteur van *De Reformatie*.

Weer een nieuw kerkelijk jaar, weer advent, weer Kerst – hoe doe je dat als predikant, jaar in jaar uit, zo tussen eind november en eind december? Met Kerst over de geboorte van onze Heer en de betekenis daarvan preken, al dan niet uit de evangeliën, dat ligt voor de hand. Maar welke thema's en teksten laat je in de weken die daaraan vooraf gaan voorbij komen? We vroegen het een aantal vrijgemaakte predikanten.

'Eigenlijk leven we constant in adventstijd als gezin van God dat zijn "Oudste Broer" tegemoet leeft,' zegt ds. Han Hagg (Zwolle-Zuid), die dit jaar als predikant voor de achtentwintigste keer aan een nieuw kerkelijk jaar begint. 'Juist als je ziet hoe donker het is in de wereld om je heen is het zo goed samen de lichtpuntjes te ontdekken.' In de adventstijd wil hij daarom aan de gemeente tekens meegeven van hoop en verwachting en stimulansen om verwachtingsvol te leven. Hagg: 'Een ander belangrijk element is het "wees niet bang": God is erbij. Hij bemoedigt je onderweg.' Vorig jaar koos Hagg onder andere voor de rijzende ster uit Numeri 24:17 en voor de lijn van verwachting die er was vanaf Eva. Dit jaar kiest hij in elk geval ook voor het thema 'bereid zijn om mee te werken in Gods plan': God zet engelen en mensen in zoals Hij dat wil.

Creatief zijn

Veel predikanten zien de adventsperiode als een goede aanleiding om lijnen te trekken van Oude naar Nieuwe Testament; het onderwerp 'we verwachten de Heer' leent zich daar natuurlijk bij uitstek voor. 'Ik wil graag laten zien dat de verwachting van de komst van de Messias heel sterk was in de tijd van het Oude Testament,' zegt ds. Peter Baas (Vlissingen, 36 jaar predikant), 'en dat er nog een tweede komst van Jezus te verwachten is. Ook wij moeten nog hoopvol uitzien naar de komst van Jezus en daarin niet verslappen.' Zowel vorig jaar als dit jaar kiest hij onder andere voor een aantal teksten uit Jesaja.

Ds. Maarten van Loon, bijna drieënhalve jaar predikant in Dalfsen, houdt er wel van om het kerkelijk jaar te volgen, maar het moet geen keurslijf worden voor de prediking. 'Je hoeft niet per se de preekstof op het onderwerp af te stemmen; daarvoor kun je ook de andere onderdelen van de liturgie gebruiken,' is zijn mening. 'Ik ben nog niet zo lang predikant, maar op een gegeven moment heb je alles wel zo'n beetje gehad lijkt mij. Het valt niet mee om binnen een beperkt kader steeds weer creatief te zijn.'

Zelf heeft hij afgelopen jaar gekozen voor een serie over Ruth. Bij het maken van de preken had hij een preekvoorbereidingsgroep ingeschakeld. Daar kwam veel uit wat waardevol was voor het preekproces. Wat hij de gemeente in grote lijnen mee wil geven in de adventstijd is hoop, verwachting en vertrouwen.

Ruth

Over Ruth ging het vorig jaar ook in Apeldoorn-Centrum. Ds. Henk van de Kamp, al 36 jaar predikant, vindt de adventsperiode inderdaad een mooie kans om Oude en Nieuwe Testament met elkaar te verbinden, maar ook om op te roepen tot verootmoediging: de redding kwam tot stand zonder ons, maar wel voor ons. Het Bijbelboek Ruth toont de lijn van Ruth via Boaz naar David. Bovendien speelt het zich af in Betlehem, het broodhuis, waar later het 'brood des levens' werd geboren. Dit jaar is het thema, op verzoek van de feestdagencommissie, 'op zoek naar de Koning', een thema dat spreekt van licht in een donkere, chaotische tijd. Preekstof haalt Van de Kamp uit de Bijbelboeken Rechters en Lucas.

'Wat ik graag wil dat de gemeente meekrijgt in de adventstijd is dat God de eeuwen door dicht bij de mensen wilde zijn,' zegt ds. Frans Wisselink uit Almelo. Hij is 27 jaar predikant. 'Ik wil dat concreet maken aan de hand van de geschiedenis van de tempel in Jeruzalem, en doortrekken naar het heden en de toekomst: we zien ernaar uit dat God definitief gaat wonen bij de mensen.' Hij preekt daarom over Gods heerlijkheid die de tempel in beslag neemt en over de lofliederen die dan gezongen worden (1 Kon. 8:10-11; 2 Kron. 5:11-14; 2 Kron. 7:1-3; Ezra 3:10-13). Met Kerst kiest hij voor Lucas 2:14, het loflied van de engelen.

Lucas

Mark Veurink is ruim twee jaar predikant, in Franeker. Hij hoopt dat advent mensen klaarmaakt voor de vreugde en de verwondering om de geboorte van Jezus: 'Mensen lopen vast, maar met Kerst grijpt God zelf in. Ik hoop dat de adventsperiode ons bescheiden maakt: we verwachten de verlossing niet van onszelf maar van God. En Hij is onderweg!' Zowel vorig jaar als dit jaar kiest hij zijn preekstof in overleg met de kinderclub. 'Vorig jaar was de lijn: Jezus komt in een donkere wereld, waarin zelfs Gods eigen volk vastloopt. De komst van de Heer Jezus was zo nodig! Tijdens de vier adventszondagen preekte ik over vier voorvaders van Jezus: David, Salomo, Hizkia en Joas.'

Dit jaar kiest hij niet zozeer voor een thematische lijn maar voor preken over de gebeurtenissen die voorafgaan aan de geboorte van de Heer, die dus echt thuishoren in de adventsperiode en meer tot de verbeelding van de kinderen spreken dan de profetieën. Het worden vier preken over Lucas 1: de aankondiging van de geboorte van Johannes, de aankondiging van de geboorte van Jezus, Maria op bezoek bij Elisabet en de geboorte van Johannes.

Spreuken

Niet alle predikanten kiezen ervoor om heel expliciet aandacht te besteden aan advent door er een aparte serie van te maken. 'Eigenlijk wil ik dat de mensen in alle preken iets meekrijgen van de grootheid van God. Het is in deze periode misschien alleen wat meer toegespitst op Gods ingrijpen op aarde,' zegt ds. Jaap Boerma (Rotterdam-Oost, 25 jaar predikant). Tussen september en december preekt hij altijd al uit het Oude Testament. Hij kiest dan een Bijbelboek of onderwerp waar hij nog niet eerder over gepreekt heeft. Vorig jaar was dat Amos, dit jaar is het Spreuken en wil hij in de adventstijd preken over de deugden rechtvaardigheid en hoop. 'Eerder hebben we trouwens naar aanleiding van een aantal voorwerpen extra aandacht gevraagd voor advent.'

Een andere predikant merkt op dat hij eerder niet echt een afgerond geheel maakte van zijn preken serie in december. 'De laatste jaren probeer ik dat wel, en dat bevalt mij en de gemeente beter.' Vorig jaar koos hij voor Lucas, nu is hij bezig met een serie over Jeremia. De hoofdstukken 30 en 31 leveren genoeg stof op voor de adventstijd. Wat hij de gemeente in die periode vooral wil meegeven is 'wat de teksten opleveren en daar laat ik mij door verrassen. Eigenlijk draait het in elke preek als het goed is om hoe hard wij Christus nodig hebben. Soms past bij een tekst goed het element van waakzaamheid en verwachting.'

'Verderkijkers'

Ds. Harrie de Hullu (Ommen, 25 jaar predikant) is een warm voorstander van het volgen van het kerkelijk jaar. Hij schreef er twee jaar geleden een boek over: *Tijd voor het geheim van Christus*. 'Ik vind advent één van de mooiste periodes van het jaar om te preken,' zegt hij. 'Wanneer je preekt over God die naar ons toekomt, zit je bij het hart van het evangelie. Vanaf Genesis 3 tot Openbaring 22 is God de komende God. De boodschap van advent zet de toon voor het hele liturgisch jaar. Ik ben blij dat het gelukt is om in het Bijbelrooster van het steunpunt liturgie een beweging te maken over de kerstdagen heen. Zo nemen we wat we in de advents- en kersttijd gehoord hebben mee in het leven van elke dag.'

Vorig jaar preekte De Hullu zelf over de vier vrouwen uit Matteüs 1, teksten die werden aangereikt door het oecumenisch leesrooster en die aansloten op het Bijbelleesrooster en de adventkalender van het steunpunt liturgie. Mede door die inbedding werden de preken opmerkelijk goed ontvangen. Dit jaar preekt hij opnieuw over de adventsstof van het oecumenisch leesrooster en het steunpunt liturgie. Het thema is 'de verderkijkers': vier mensen die in een donkere tijd verder kijken: de deurwachter (Marc. 13:34), Johannes (Joh. 1:19-28), Jesaja (Jes. 65:17-25) en Maria (Luc. 1:26-38). Bij dit thema is speciaal een lied geschreven (zie kadertekst onderaan).

De Hullu: 'Behalve dat ik graag gebruik maak van het goede materiaal dat beschikbaar is, heeft deze onderwerpskeuze ook een inhoudelijke reden. We sluiten een jaar af met veel duisternis en onzekerheid. De "verderkijkers" stimuleren om aan de hand van Gods beloften verder te kijken. Op het Kerstfeest zien we hoe God zijn beloften begint te vervullen en in de epifaniëntijd ("de tijd van de verschijning van de Heer", de eerste weken van het nieuwe jaar) preek ik aan de hand van Kolossenzen over hoe je in de wereld van vandaag leeft met het uitzicht op een betere wereld.'

Zacharia

Verder kijken dan Kerst is ook wat ds. Peter Trimp (Goes, 37 jaar predikant) zijn gemeente mee wil geven. In Goes wordt de adventstijd altijd als een bijzondere tijd ervaren, met speciale accenten in de liturgie: cantorij, liturgische bloemstuk en een avondmaalsviering in het teken van voorbereiding op de komst van onze Heer in majesteit. Daarnaast wordt er buiten de eredienst om meegewerkt aan de volkskerstzang en aan de organisatie van een kerstmaaltijd voor asielzoekers.

Ook Trimp preekt tijdens advent vanuit de verwachting van het Oude Testament. Vorig jaar was dat aan de hand van Zacharia, een vrij onbekende profeet: God zoekt onder ons zijn woning en Hij stuurt zijn Koning! 'Zo leer je anders kijken naar je eigen situatie; je leert verder te kijken dan Kerst en blijft uitzien naar de Koning die komt,' is Trimps overtuiging. Dit jaar preekt hij over Psalm 80 en Psalm 130 en over teksten uit Jesaja. 'De verwachting in heel het Oude Testament krijgt een enorme dimensie bij Jesaja. Het motief van de ongekende bevrijding uit de ballingschap spreekt me aan en is het enige uitzicht in alle misère vandaag.'

Wat hij zijn gemeente in de adventstijd allereerst mee wil geven is een hernieuwd besef waarom Kerst nodig was en is voor ons en voor de wereld. 'Dat hernieuwde bewustzijn is een medicijn tegen alle oppervlakkige kerststemming.' Behalve het eerder genoemde verder kijken dan Kerst is een ander belangrijk element: hoe delen wij onze rijkdom met onze omgeving die geen boodschap heeft aan Kerst?

Verder kijken dan de horizon

Voor het steunpunt liturgie heeft ds. Harrie de Hullu in samenwerking met Anje de Heer het project 'Verderkijkers' gemaakt. Verderkijkers zijn mensen die verder kijken dan dat wat het oog ziet. Ze zien meer dan anderen, ze kijken achter de horizon. Ze willen daarin anderen ook meenemen, want achter de horizon kijken geeft hoop en uitzicht.

In het project 'Verder kijken...' vormen Bijbelse vergezichten de rode draad voor de adventstijd. Ze worden aangedragen door de deurwachter uit Marcus 13, de woestijnbewoner Johannes met zijn bijnaam 'de doper', de profeet Jesaja en de jonge vrouw Maria. In de kersttijd wordt de blik gericht op de manier waarop God die vergezichten begint waar te maken. In de epifaniëntijd ten slotte gaat het erom de vergezichten vast te houden, ook als de feesttijd weer voorbij is en het leven van alledag de aandacht opeist.

'Verder kijken...' bestaat uit vier onderdelen:

1. Een Bijbelleesrooster voor thuis. Voor iedere dag een Bijbellezing, een dagtekst en een korte toelichting of overdenking. Het leesrooster begint op de eerste zondag van advent (30 november) en loopt door tot en met zondag 4 januari. Voor de weken daarna, de epifaniëntijd is eveneens een rooster opgenomen, beknopter dan dat voor Advent en Kerst, maar het sluit er bij aan. Aan de hand van de brief aan de Kolossenzen gaat het over verder kijken in het alledaagse leven, verder kijken doordat je Christus hebt leren kennen zoals Hij zich aan de wereld heeft laten zien. Het Bijbelleesrooster kan persoonlijk worden gebruikt, maar ook kan de basis vormen voor een gemeenteproject.
2. Een adventskalender die aansluit bij het verder kijken onder het motto 'Verder kijken dan je neus lang is (met verderkijzers uit de Bijbel)'. Bij de kalender zelf – ieder dag een letter kleuren van 30 november t/m 25 december – zijn opdrachten, zowel voor kinderen uit de bovenbouw van het basisonderwijs, als voor jongere kinderen. Voor de oudere kinderen wordt daarbij gewerkt met verrekijzers, vogelkijzers, telescopen en microscopen als voorbeeld. Voor de jongere kinderen zijn de hulpmiddelen o.a. het puntje van de eigen neus, een blinddoek, en een eigen babyfoto.
3. Een kaarsenrooster dan een kort ritueel biedt rond het aansteken van de adventskaarsen. Dit jaar is het Lied van de Maand december hierin verwerkt: de vier antifonen uit LB 432 met de bijbehorende psalmcoupletten.
4. Bij het project schreven Ria Borkent en Roelof Elsinga een speciaal adventslied. Het is een stapellied van vijf strofen. Elke zondag wordt een couplet meer gezongen. In de coupletten komen de achtereenvolgende Bijbelse verderkijzers terug. Met Kerst komen daar de engelen van de kerstnacht bij, die de blik van de herders op het kind in doeken richten. De melodie van het lied is verwant aan een Engelse hymn. Het refrein, omringd door rusten, wijkt qua maatsoort af van de strofen – een beeldend effect. Roelof Elsinga schreef bij de melodie een begeleiding, koorzetting en voor bij het slotcouplet een bovenstem.

Al het materiaal is te downloaden via <http://www.steunpuntliturgie.gkv.nl/liturgisch-jaar/advent/>